

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 211g/2021

privind excepția de neconstituționalitate
a articolului 473⁴ alin. (4) și (5) din Codul de procedură penală
(*remediile compensatorii în cazul executării pedepsei detenției pe viață
în condiții precare*)

CHIȘINĂU

15 februarie 2022

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dlui Gheorghe Reniță, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată pe 12 octombrie 2021,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 15 februarie 2022, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a articolului 473⁴ alin. (4) și (5) din Codul de procedură penală, ridicată din oficiu în dosarul nr. 21ji-95/2021, pendinte la Judecătoria Orhei, sediul Rezina.

2. Sesizarea a fost ridicată de dl judecător Ivan Parii de la Judecătoria Orhei, sediul Rezina, pe baza articolului 135 alin. (1) lit. a) și lit. g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. La 20 aprilie 2021, dl Andrei Zolbin, condamnat la pedeapsa detențiunii pe viață, a formulat în fața judecătorului de instrucție o cerere privind constatarea condițiilor de detenție care afectează grav drepturile sale, garantate de articolul 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Dl Andrei Zolbin își execută pedeapsa detenției pe viață în Penitenciarul nr. 17 – Rezina.

4. Printr-o încheiere din 22 septembrie 2021, dl judecător Ivan Parii de la Judecătoria Orhei, sediul Rezina, a ridicat din oficiu excepția de neconstituționalitate a articolului 473⁴ alin. (4) și (5) din Codul de procedură penală și a sesizat, în acest sens, Curtea Constituțională, în vederea examinării acesteia.

B. Legislația pertinentă

5. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 1
Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.”

Articolul 16

Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 20

Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

[...]”

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„[...]”

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 24

Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică

„(1) Statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

(2) Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

[...]”

6. Prevederile relevante ale Codului penal, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, sunt următoarele:

Articolul 91

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen

„[...]”

(5) Persoana care execută pedeapsa detențiunii pe viață poate fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării de mai departe a pedepsei și dacă această persoană a executat efectiv cel puțin 30 de ani de închisoare, fără a se lua în calcul compensarea privilegiată a zilelor de muncă.

[...].”

7. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală, adoptat prin Legea nr. 122 din 14 martie 2003, sunt următoarele:

Articolul 473⁴

Soluția instanței de judecată

„[...]”

(3) În urma constatării faptului că condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, instanța de judecată obligă administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile precare de detenție, stabilindu-i un termen concret, care nu va depăși 15 zile, după expirarea căruia instituția penitenciară informează instanța de judecată despre executarea încheierii.

(4) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei condamnatului, calculându-se de la 1 la 3 zile de reducere pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ.

(5) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei în condițiile alin. (4) din prezentul articol, iar în privința perioadei rămase, dispune, cu titlu de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție, precum și a costurilor și cheltuielilor aferente.

[...].”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

8. Autorul excepției de neconstituționalitate a notat că jurisprudența în materie nu a reușit să dezvolte un înțeles care să constituie un reper obiectiv de aplicabilitate a remediilor compensatorii pentru constatarea condițiilor inumane de detenție [reglementate la articolul 473⁴ alin. (4) și (5) din Codul de procedură penală] în privința persoanelor condamnate la detenție pe viață. Aici există, în opinia autorului excepției, o incertitudine și o neclaritate. Persoana condamnată la detenție pe viață nu poate prevedea, în mod rezonabil, dacă poate beneficia de vreun remediu compensatoriu pentru constatarea condițiilor inumane de detenție.

9. În opinia autorului excepției de neconstituționalitate, remediile compensatorii pentru constatarea condițiilor inumane de detenție nu sunt aplicabile în privința persoanelor condamnate la detenție pe viață. Aceasta ar rezulta dintr-o interpretare sistemică și textuală a prevederilor articolului 473⁴ alin. (4) și (5) din Codul de procedură penală. Omisiunea legislativă ar contraveni principiului egalității.

10. Potrivit autorului excepției de neconstituționalitate, prevederile contestate contravin articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, pentru că nu îndeplinesc standardul calității legii, fiind contrare articolelor 1 alin. (3), 7, 16, 23, 24 și 140 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

11. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

12. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Codul de procedură penală, ține de competența Curții Constituționale.

13. Curtea observă că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost ridicată din oficiu de către judecătorul de instrucție în dosarul nr. 21ji-95/2021, pendinte la Judecătoria Orhei, sediul Rezina. Astfel, sesizarea este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat acesta în Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

14. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă articolul 473⁴ alin. (4) și (5) din Codul de procedură penală, conform căruia:

„(4) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei condamnatului, calculându-se de la 1 la 3 zile de reducere pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ.

(5) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei în condițiile alin. (4) din prezentul articol, iar în privința perioadei rămase, dispune, cu titlu de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție, precum și a costurilor și cheltuielilor aferente.”

15. Curtea constată că textul „calculându-se de la 1 la 3 zile de reducere pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ” din articolul 473⁴ alin. (4) din Codul de procedură penală a mai fost contestat în fața Curții Constituționale, însă din perspectiva altor critici de neconstituționalitate. În acest sens, Curtea a pronunțat Decizia nr. 105 din 1 iulie 2021.

16. O condiție obligatorie pentru formularea excepției de neconstituționalitate o constituie aplicabilitatea prevederilor contestate în cauza în care a fost ridicată excepția (a se vedea punctul 1 din dispozitivul HCC nr. 2 din 9 februarie 2016).

17. Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată într-o cauză care are ca obiect examinarea unei cereri privind constatarea condițiilor de detenție care afectează grav drepturile garantate de articolul 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prin urmare, Curtea admite că prevederile constatate pot fi aplicate de către judecătorul de instrucție.

18. Curtea reține că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența a cel puțin

unui drept garantat de Constituție (a se vedea DCC nr. 44 din 1 aprilie 2021, § 20; DCC nr. 78 din 3 iunie 2021, § 17).

19. Autorul excepției de neconstituționalitate afirmă că prevederile contestate contravin articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și articolelor 1 alin. (3) [*preeminența dreptului*], 7 [*Constituția, Lege Supremă*], 16 [*egalitatea*], 23 [*calitatea legii*], 24 [*dreptul la viață și la integritate fizică și psihică*] și 140 [*hotărârile Curții Constituționale*] din Constituție, pentru că ar conține o omisiune legislativă. În particular, acesta susține că remediile compensatorii pentru constatarea condițiilor inumane de detenție nu sunt aplicabile în privința persoanelor condamnate la detenție pe viață.

20. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a notat în mod constant că condițiile precare de detenție sunt contrare articolului 3 din Convenție (a se vedea *Shishanov v. Republica Moldova*, 15 septembrie 2015, §§ 83-84; *Muršić v. Croația* [MC], 20 octombrie 2016, §§ 96-101; *Valentin Baștovoi v. Republica Moldova*, 28 noiembrie 2017, § 24 și jurisprudența citată acolo).

21. În cazul *Shishanov v. Republica Moldova*, 15 septembrie 2015, Curtea Europeană a reținut că, în ceea ce privește condițiile de detenție, remediile „preventive” și cele de natură „compensatorie” trebuie să coexiste în mod complementar. Astfel, atunci când un reclamant este deținut în condiții contrare articolului 3 din Convenție, cel mai bun mod de recuperare posibil este încetarea rapidă a încălcării dreptului de a nu fi supus unui tratament inuman și degradant. Mai mult, orice persoană care a suferit o detenție care îi încalcă demnitatea trebuie să poată obține despăgubiri pentru încălcările suferite (§ 131 și jurisprudența citată acolo).

22. Prin urmare, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 163 din 20 iulie 2017 și Legea nr. 272 din 29 noiembrie 2018, prin care a introdus mai multe completări în Codul de procedură penală, inclusiv cele contestate de autorul excepției de neconstituționalitate.

23. Ulterior, în cazul *Draniceru v. Republica Moldova* (dec.), 12 februarie 2019, Curtea Europeană a apreciat că noul remediu instituit în Republica Moldova reprezintă, în principiu, perspective de redresare adecvată a încălcărilor Convenției provocate de condițiile precare de detenție (§ 41).

24. Curtea reține că, potrivit articolului 473⁴ alin. (3) din Codul de procedură penală, „în urma constatării faptului că condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condiții contrare prevederilor articolului 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, instanța de judecată obligă administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile precare de detenție, stabilindu-i un termen concret, care nu va depăși 15 zile, după expirarea căruia instituția penitenciară informează instanța de judecată despre executarea încheierii”.

25. În subsecvent, potrivit articolului 473⁴ alin. (4) din Codul de procedură penală, în cazul constatării circumstanțelor prevăzute la articolul 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei

condamnatului, calculându-se de la 1 la 3 zile de reducere pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ.

26. Totodată, conform alin. (5) al aceluiași articol, în cazul constatării circumstanțelor prevăzute la articolul 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei în condițiile alin. (4) din prezentul articol, iar în privința perioadei rămase, dispune, cu titlu de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție, precum și a costurilor și cheltuielilor aferente.

27. În acest context, Curtea constată că prevederile criticate utilizează termenul general de „condamnați”, fără a face vreo distincție între condamnații care execută detenția pe viață sau cei care ispășesc pedeapsa închisorii.

28. De asemenea, în cazul *Dimitar Angelov v. Bulgaria*, 21 iulie 2020, Curtea Europeană a reținut că atât remediul preventiv, cât și cele compensatorii instituite în Bulgaria nu se limitează la unele categorii de deținuți, ci au o aplicare generală pentru toți condamnații aflați în condiții inumane de detenție și pot fi folosite de oricine se află în detenție, inclusiv de deținuții care execută detenția pe viață (a se vedea, *mutatis mutandis*, § 54 și § 64, precum și jurisprudența citată acolo).

29. Astfel, Curtea reține că prevederile contestate nu prevăd vreo interdicție de aplicare în cazul pedepsei detenției pe viață a remediilor compensatorii în cazul executării pedepsei în condiții contrare articolului 24 din Constituție, interpretat prin prisma articolului 3 din Convenția Europeană, fiind incidentă regula *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus* (Unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă). Cu alte cuvinte, caracterul general al formulării unui text legal conduce la caracterul general al aplicării lui, fără să fie necesare distincții pe care textul respectiv nu le conține și nu le urmărește (a se vedea, *mutatis mutandis*, DCC nr. 34 din 19 aprilie 2018, § 24; DCC nr. 165 din 4 noiembrie 2021, § 23). Prin urmare, remediile în discuție pot fi aplicate inclusiv persoanelor care execută o pedeapsă cu detenția pe viață.

30. În același timp, conform articolului 91 alin. (5) din Codul penal, persoana care execută pedeapsa detenției pe viață poate fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera că nu mai există necesitatea executării continuate a pedepsei și dacă această persoană a executat efectiv cel puțin 30 de ani de închisoare, fără a se lua în calcul compensarea privilegiată a zilelor de muncă.

31. Așadar, remediile compensatorii reglementate de articolul 473⁴ alin. (4) și (5) din Codul de procedură penală ar putea fi incidente și în cazul persoanelor care execută pedeapsa detenției pe viață în contextul constatării de către instanță dacă persoana a executat efectiv cel puțin 30 de ani de închisoare și întrunește condițiile legale pentru ca să fie eliberată condiționat în baza articolului 91 alin. (5) din Codul penal.

32. Curtea consideră că problema abordată de autorul excepției de neconstituționalitate vizează interpretarea și aplicarea legii, care ține de competența instanțelor de judecată în fiecare caz particular. De altfel,

Curtea constată că există cazuri în care instanța de recurs a stabilit că și în privința persoanelor condamnate la detenție pe viață sunt incidente remediile prevăzute la 473⁴ din Codul de procedură penală (e.g. Decizia Curții de Apel Chișinău din 24 mai 2021, dosarul nr. 21r-1056/21). În consecință, Curtea nu reține vreo omisiune legislativă cu relevanță constituțională. Această constatare scutește Curtea să verifice incidența articolelor din Constituție invocate de autorul excepției de neconstituționalitate.

33. Prin urmare, în baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a articolului 473⁴ alin. (4) și (5) din Codul de procedură penală, ridicată din oficiu de dl judecător Ivan Parii, în dosarul nr. 21ji-95/2021, pendinte la Judecătoria Orhei, sediul Rezina.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Domnica MANOLE

Chișinău, 15 februarie 2022

DCC nr. 19

Dosarul nr. 211g/2021